

Kilpailu “Työ, leikki ja luominen”

Tämä runokooste kertyy yli puolen vuosisadan kokemuksista työstä ja työelämästä. Ensimmäiset ovat peräisin lapsuuden ympäristöstä Pohjois-Karjalassa Kolin kupeessa, kertovat 40-50 –luvusta, sen niukkuudesta, työstä, tapahtumista, yrityksestä selviytyä vaikeissa oloissa.

Sota-aikana ikkunoissa oli paperiverhot
ja äidillä paperinarukengät.
Ne olivat hauskanäköiset, pohjat puuta
remmit punavalkoista narua.
Mutta kun niillä oli kävellyt muutaman kerran sateessa
kengät sai heittää saunan uunin sytykkeeksi.
Minä tein remmikengät vanhoista kumisaappaista,
leikkasin kärkipalan pois, jätin remmit eteen
ja kantapääuukon taakse.
Niistä tuli melko hyvät ja ne kestivät kauemmin
kuin narukengät.

Havununna

Niittämästä tultuaan isä tonkii
matoja purukasasta, on aikeissa kalaan.
Jotain särvintä pitäisi ...
suolaperunan ja leivän päälle, sanoo.
Pakkaudun mukaan.
Harmaa soutuvene rannassa. Vedenpinta kuohuu.
Loihakka järvi tämä, kehaisee isä ja nykäisee siiman veteen.
Koho pulahtaa ja katoaa. Hauki, iso.
Tässä ruovikossa näitä piisaa.
Vaikka ahven, se on parasta paistokalaa.

Yltyy tuulemaan, vene hyllyy aallokossa,
pärskeet satavat suuhun.
Vene nitisee kuin revetäkseen,
isä soutaa henkensä edestä kohti rantaa.
Ukkonen mylvii.
Olis ottanu haukia enemmän, ei ehtiny, sanoo isä.

Havununna

Valo kyykylleen kinostuneen saunan ikkunassa,
metsänraja punertaa,
marjat riippuvat jäisinä pihlajassa.
Umpeen iskostuvalla tiellä äiti
raahaa halkokehikkoa,
toisessa kädessä täysinäinen sanko,
pysähtyy, laskee taakkansa,
sitoo huivinsa tiukemmalle,
kumarassa pohjoistuulta mittaa.

Havununna

Tuvassa hirveän suuret kangaspuut,
mummo laittaa mattokangasta,
asettelee tarkasti loimet ja pirran paikoilleen,
hakee kuteet
ja sukkula vilisee silmissä,
polkimet kopsahtelevat hauskasti,
mummo iskee kuteet mattoon niin että helähtää.
Matossa on raitoja äidin valkoisesta essusta,
isän flanellipaidasta,
mummon sinisestä vistramekosta
ja joku punainen raita minun vanhasta yöpaidastani.

Havununna

Puute kiristyy. Sodanjälkeinen aika ei ole leikintekoa. Isä raivaa peltoa syksyt keväät, talvet on vuolukivellä töissä tai urakoi tukkisavottaa umpihangessa. Se kuluttaa niin miestä kuin hevosta.

Savottaa oli tehty uuvuksiin asti
viime vuosina.
Taisi olla sitten huhtikuun alku.
Isä valjastaa Markun,
sanoo menevänsä Ruunasuoniitylle
heiniä hakemaan.
Minä laittaudun mukaan.
Aamu on utuinen,
tihuttaa hiljakseen.
Tullaan perille, isä puhkoo umpihangessa
ladon kulmalle, alkaa mättää heinää häkkiin.

Palatessa pysähdytään kaupalle
ostamaan kahvia, tikkuja ja lamppuöljyä.
Joku ryhtyy ostattelemaan hev osta,
nykäisen isää hihasta: eihän Markkua voi,
varsasta kasvatettu, ikänsä meillä ollut.

Isä tekee lähtöä.
Markku ulkona puomissa,
hörhöttää ikävissään,
silitän ja paijaan.
Isä istuu rekeen,
ei paljon puhu sillä matkalla.

Havununna

Sinä päivänä Markku sitten myytiin.
Minä itken. Isän kumarasta selästä näen,
että hänkin katuu,
ei uskalla katsoa silmiin hevosta eikä minua,
juo kahvin, sanoo menevänsä viemään hevosen ostajalle.
Parempi niin, isompi talo ja kevyemmät hoimmat, sanoo,
ei tarvitse tukkirekeä kiskoa.
Isä parka, väsyneitä molemmat, mies ja hevonen.

Havununna

Äiti lämmittää uunia,
asettelee paksuja pitkoja mustalle pellille.
Hevonen ajaa pihaan,
isä pitkällään reessä.
Tuolta löytyi portin luota,
naapuri sanoo.

Äiti ryntää ulos,
valahtaa rekeen kuin märkä lakana,
pusertaa hartioista, ravistaa.
Kuollut, kuollut se on.
Ei hengitä, sanoo mummokin
ja hakee raidallista nenäliinaa hameen taskusta.

Isä kannetaan sisälle,
asetetaan tuvan penkille..
Markku riisutaan valjaista, vietäisiin myöhemmin.

Pullat ovat palaneet uuniin.
On pääsisäisaatto.

Mutta aika ei pysähdy. Jotenkin on edelleen selvittävä

Äiti kyykkää tuvan ja navetan väliä,
kurottelee jäisellä kaivonkannella
vettä lehmille.
Yöllä tuli taas lunta,
kinosti navetan kupeeseen,
äiti roikottaa sinkkiämpäriä hangen läpi,
tuskin huivi näky.

Havununna

Kun koivu alkaa lopulta työntää hiirenkorvaa
ja koulussa valmistellaan kevätjuhlia,
äiti säntäilee hätäisenä tuvan ja navetan väliä,
tuvan ja naapurin väliä.

Pitäisi löytää kyntäjä, niittäjä, halontekijä,
rahat kyntäjälle, niittäjälle, halontekijälle,
liki mahdoton yhtälö niissä oloissa,
mutta jotenkin on mentävä.

Havununna

Mummo kutoo nyt pellavalakanoita ja pyyheliinoja.
Pyyheliinoissa on ruiskukansiniset raidat.
Meillä kasvaa pellavaa navetan takana.
Sitä lipsutaan ja loukutetaan,
pestään ja kuivatetaan.
Mummo kaivaa välillä nenäliinan essun taskusta
ja pyyhkii silmiään.
Minä hypistelen valkoista pitsiä.
Sitä ommellaan lakanan päätyyn.

Aamulla äiti lypsi lehmät,
uusi isä tekee halkoja vajassa.
Keittiössä tuoksuu tuore pulla ja lämmin maito.
Äiti puhuu pehmeällä äänellä
tukka kietaistuna sykerölle niskaan,
työntää hiilerieskan ja ohraleivät nunnankiviuniin.

Havununna

Talvella askelten ääniä,
kaivonkansi jäässä, kynttilä navetan ikkunalla,
navetassa höyryää lehmän paska ja henkäys,
lehmän silmissä avaruus kuroutuneena
lämpimäksi nuolaisuksi, merkitsee reviirin.

Havununna

Hellepäivä heinäpellolla.
Väsyttää, janottaa,
iho kihelmöi ja silmä pälyää taivasta,
taitaa nousta ukkonen.
Kun pilvi lähestyy ja salamoita alkaa singahdella
kauempana metsän rajassa,
lasken montako sekuntia kestää vielä,
että ehtii juosta sisään ja tuikata kahvipannun kuumille hiilille.
Kahvi pitää keittää ennen kuin on
täysi myräkkä päällä ja mittarissa peräseinällä
sihahtelee ikävästi.

Sitten lähden opiskelemaan ja tulen jouluksi kotiin

Tasanteella raskastekoinen ovi.
Torin yli lähestyy joutilaita ihmisiä,
katoavat Aleksin puolivarjoon.

Ilma ohutta hengittää,
ovi parahtaa,
puserran kämmenissäni
aristokratian naftaliinintuoksua.
Hiljaisuus huohottaa niskaan,
kuuntelen askelten kaikua kiiltävillä käytävillä
valkoisten korkokuvien alla,
pyytelevät anteeksi pölyttyneitä ryppyjään.
Kansliassa kirjaudun virallisesti keltaisille lehdille.

Navetan ikkunasta pilkottaa valo.
Tuvan hellalla uunista nostettu lanttukukko,
tuoksu roikkuu verhoissa,
ilo kiipeilee katossa, eksyksissä,
kullanruskeat piparit pellillä uunin suulla.

Äiti keittää kahvia punaisella pannulla,
tapailee virrenpätkeä.

Sisko levittää pöydälle siniraitaisen liinan.

Puran kassista korkokuvat ja kiiltävän viisauden,
lapaset ja villapaidan.
Pelargonit ikkunalaudalla,
jääkukat eteisen utuisessa ruudussa,
asettuvat hetkeksi aloilleen punaiset pannut
ja kiiltävät paperipinot.

Painajaisunia työelämän puristuksesta. Ahdistus tulee uniin vielä eläkkeelle päästyäkin, usein vahvasti todellisuutta muuntaen, mutta kertoen sisäisestä tilasta.

Kiiltäväsyistä parkettia, ummehtuneita mattoja,
pöytiä, kynttilöitä, portaita,
käytäviä, ovia, suljettuja ovia,
häätännyn,
miten en muista.

Tulen puolivalaistuun tilaan, tuttuun.
Joskus olin tässä,
ihan varmasti olin,
tässä on tuolini,
kirjani, kalenterini.
Ohipälyvät silmät seuraavat,
nopea hymy viiltää kulmain alta:
tunnetaanko me?

Että tunnetaanko.
Minä tässä, minä ...

Huomaan tulleetni väärään paikkaan,
sillä kukaan ei sano:
tosiaan, sinä.

Ovien loputon rivi,
etsin omaani,
miten en löydä.

Sitten tulet sinä,
tartut käteeni:
no mutta ...
Silmäsi valehtelevat:
mukavaakuntulit
siitäonkauanmissäolitkaan
ainiin.
Sinusta ei heru lämpöä
vaikka sipulinpuristimella pusertaisi,
puhallin räyhää katonrajassa takanasi,
ääntäsi on vaikea kuulla.

Silmät ennen ystävälliset, valppaat,
kädenpuristus ennen lämmin, nyt vieras,
puhuu ikkunaan, katsoo ohi,
sanovat että ...
vaikka käymässähän sinä,
eikö niin,
istu toki.

Havununna

Esimiehen suosikit ja inhokit, itse koettua ja sivusta seurattua todellisuutta kulissien takana. Runot ovat kuvakieleltään aika verhoituja, mutta mainitusta teemasta ne kertovat. Työelämässä ei vallitse demokratia, vaikkei toimipisteeni pahimmasta päästä ollutkaan. Ikävin, raskain työ teetetään niillä, jotka siihen suostuvat tai joilla ei ole vaihtoehtoa kieltäytyä.

Havununnat ja neitoperhot

Silkkiivekkäät lepattavat ympärilläsi, ruhtinas Grynenwald, kiihkeän surinansa hunajassa tahmeiksi käyden. Ripsiensä varjoon kätkeytyneet havununnat, neitoperhot, hopeatäpläsinisiivet ja uljaat amiraalit oranssikauluksin, yönmustin hännöksin, kellarisi mettä janoavat.

Aamu sarastaa, ruhtinas Grynenwald, puutarhurisi pellolla paitansa oksaan ripustaa, hikeä otsalta pyyhkii.

Mutta näkyykö sinisiipeä, havununnaa, ovatko amiraalit hevostensa selässä?

Hyvinkin, ruusumajassa sampanjaa siemailee sinisiipi, amiraali ratsullaan vihreää niittyä kiittää sulka hatussa hauskasti heilahtaen, seetripuiden sekaan jo painautuu, ketunmetsästykseseen on menossa.

Havununna

Nuoret naiset ja keittiöpiika

Nuoret naiset hohtavissa hameissaan
astuvat salonkisi poikki, ruhtinas Grynenwald,
hame parasta kiinansilkkiä,
paljossa käytössä kiiltäväksi hiertynyttä.
Rupattelevat niinkuin joka päivä
pöytäsi piipahtaisivat,
vaikka nälkäistä vatsaansa pöydän alla tyynnyttävät,
ahnain silmin vilkuilevat,
joko vadin eteensä nostaisin.

Istun jakkaralla kädet valuneina
intianpuuvillahameeni poimuihin,
kuuntelen puheen sorinaa,
silkin kahinaa pöydän ympärillä.
Katselen heitä niinkuin katsellaan
pihaan saapunutta kutsumatonta vierasta.

Raskaiden verhojen raosta läikähtää iltapäivän valo,
tuomet ovat puhjenneet kukkaan,
tuomenoksat värisevät hiljaa,
niiden tuoksu tulvii raotetun ruudun takaa.

Kerään hameeni poimut kurttuiseen käteeni,
nousen ja poimin lautasille jääneet luut.
Hekin havahtuvat,
suoristavat hameidensa alla puutuneet jalkansa,
ovelle ovat menossa.

(Nimessä Grynenwald pitäisi olla saksalainen y, mutta en löydä sitä koneestani.)

